

Ze waren er weer

Van verre was het feestgezoem al te horen. De melodie was niet anders dan vorig jaar en al die jaren daar weer voor, maar toch blijft het uniek en kijk ik er altijd weer verlangend naar uit. Het heeft een aparte bekoring, die eerste hernieuwde kennismaking. Het straalt een vorm van onschuld uit. Vol spanning nader je de bijenstal. Bij het dichterbij komen strijken er overal bijen op je neer, alsof ze even willen uitrusten. Maar er valt natuurlijk niets uit te rusten na een wekenlange opsluiting, één bij kijkt me over de rand van mijn brillenglas even aan om daarna weer verder te zwieren. Het is allemaal totaal anders dan verder in het jaar, maar dat zijn dan ook totaal andere bijen, gelouterd door het leven van een paar weken. Geef mij maar die bijen van de eerste kennismaking. Oud in maanden, jong van geest en heel opmerkelijk, met een volledig leeg geheugen. Ze hebben geen weet meer van de ruw verwijderde honingkamers, de wolken rook in hun woning en gewist is de ervaring van de opdringerige wespen in het najaar. Stel je voor als wij mensen ook zo opnieuw zouden kunnen beginnen. Inderdaad, met een schone lei, maar zonder historisch besef. Enfin, dat is dromen. Ik hoop dat u op twee februari ook zo heeft kunnen genieten van de reinigingsvlucht. Zeker weten dat onze gevoelens toen dicht bij elkaar lagen.

Een varroa aanpak

In de 'Van imker tot imker' van februari vroeg ik me af of onbeheerde bijenvolken die al vele jaren op dezelfde plek aanwezig zijn wellicht resistent zijn (geworden) voor AVB en de varroamijt. In de praktijk van het dagelijks imkeren zullen er maar weinig imkers zijn die het experiment aandurven om te onderzoeken of hun volken resistentie opbouwen door geen bestrijdingsmiddelen toe te passen. De nabijheid van andere imkers legt je bovendien een bepaalde verantwoording op, denk aan herbesmetting van hun volken. Collega imker Gerritsen uit Rotterdam heeft toch twijfels over de huidige gang van zaken.

Hier volgt zijn verhaal.

'Bij het begin van de varroabesmetting ben ik meteen begonnen met de toepassing van Perizine. Het stuitte me vreselijk tegen de borst om midden in de winterrust de bijenkasten open te maken en de beestjes te trakteren op een koude douche met het chemisch goedje. Het zou niet zo erg zijn voor de bijen. Waarom kwamen ze dan dat voorjaar zo slecht de winter uit? Het volgende jaar heb ik besloten om

maar eens niets te doen. Dat ging goed. En zo ben ik tot nu toe doorgedaan. Slechts af en toe een behandeling als ik me schuldig begon te voelen. Maar iedere keer als ik de volken behandeld had kwamen ze zwak, ziek en misselijk de winter uit. Nooit heb ik tot nu toe meegemaakt dat mijn vliegplanken rood zagen van de afgevalen mijten, of dat er grote aantallen verminkte bijen in de volken zaten. Als ik ze al eens behandelde was ik niet erg onder de indruk van het aantal mijten dat van de volken afkwam. Kortom, met een minimale behandeling heb ik, tot nu toe, een lage besmettingsgraad in mijn volken en staan ze er op dit moment florissant bij.' Gerritsen gaat als volgt verder.

'Op verschillende plaatsen in de regio zitten er al jaren 'wilde' bijenvolken in schoorstenen en spouwmuur. Bij ons zwermeldpunt zijn dat bekende plekken, want ieder jaar komen daar weer zwermen vanaf. Niemand die daar bestrijding uitvoert en toch overleven deze volken al jaren en zorgen ze ieder jaar weer voor nageslacht. Er wordt nog steeds behoorlijk wat onderzoek gedaan naar bestrijdingsmethoden en naar de gedragingen van de varroamijt en er verschijnen regelmatig artikelen over deze onderwerpen. Dat blijft ongetwijfeld belangrijk. Wat ik echter mis is een studie naar de ernst van de situatie voor de totale bijenstand. Zijn we niet te intensief met bestrijden bezig? Is het niet mogelijk het bijenbestand op peil te houden met wat minder gebruik van milieuvriendelijke middelen of zelfs gevaarlijke middelen zoals mierenzuur? Is het niet mogelijk om op die manier bij de bijen tevens een natuurlijke weerstand tegen deze parasiet te kweken? Mijn eigen ervaring, hoe beperkt ook, wijst in die richting'. Graag uw mening.

Vergelijkend onderzoek

Door beperkte tijd ben ik achterop geraakt met het lezen van tijdschriften, waaronder *The American Bee Journal*. De inhaalslag vindt in de wintermaanden plaats. In het decembernummer 2001 lees ik hoe in de Amerikaanse staat Kentucky een aantal onbeheerde bijenvolken zijn opgespoord die al minstens drie jaar op dezelfde plek aanwezig waren en dus niet waren behandeld tegen de varroamijt. Voor een wetenschappelijk onderzoek in welke mate bij deze volken resistentie tegen de varroamijt aanwezig was, in vergelijking met een aantal beheerde volken, werden ze overgebracht in Langstroth bijenkasten. Om het gedrag van de bijen ten opzichte van de varroamijt te bepalen kregen de volken een varroalade waarvan de

randen waren ingesmeerd met vaseline. Na een week werd bepaald welk deel van de mijten op de lade van de beheerde en onbeheerde volken door de bijen waren verminkt. Dit agressieve 'bijtgedrag' van de bijen wordt beschouwd als een uiting van weerstand. Vervolgens werd van beide groepen volken gesloten werksterbroed vanaf het popstadium geopend en uit de cellen verwijderd. Volwassen mijten zonder kroost in de cellen werden als onvruchtbaar beschouwd. Het resultaat: Bij de onbeheerde volken werden meer verminkte mijten op de varroalade gevonden dan in de beheerde volken. Bij de zes geteste volken liep het percentage uiteen van 11% tot 31%. Bij zeven beheerde volken bedroeg dit percentage 1,5% tot 16,5%. Het percentage varroawijfjes zonder nakomelingen in de cellen liep uiteen van 33% tot 93% bij de onbeheerde volken tegen 22,5% tot 40% in de beheerde volken.

Meer van hetzelfde

We blijven even in Amerika. In Santa Barbara County waar geen bijenteelt voorkomt, veroorzaakte de komst van de varroamijt een slachting onder de onbeheerde volken. De terugkeer van zogenaamde wilde volken is nu echter indrukwekkend. Er bestaan weer rapporten over bijenvolken die zich verscheidene jaren weten te handhaven en het aantal zwermen neemt in deze regio jaarlijks weer toe. Ook uit gebieden in de staat Californië worden dezelfde geluiden ontvangen, terwijl onderzoekers die het aantal onbeheerde bijenvolken in afgelegen gebieden onder de loep hebben genomen melden dat deze zich meer en meer handhaven. In mid-winter 1993-1994 werd in het oostelijk deel van een 25.000 hectare groot natuurgebied op het eiland Santa Cruz voor de kust van Californië wel-overwogen de varroamijt ingevoerd. Op die manier werd onderzocht hoe lang het zou duren voordat 117 onbeheerde bijenvolken door de varroamijt zouden ineenstorten en hoe de verdere ontwikkeling zou zijn. De eerste twee jaar na de komst van de varroamijt gebeurde er niets. In de volgende twee jaar kwam de totale ineenstorting. Tot drie jaar na het invoeren van de varroamijt op Santa Cruz werden er nog zwermen gevangen, daarna niet meer. Acht jaar na het introduceren waren nog slechts twee aan de aandacht ontsnapte volken in leven. Opvallend was de grotere overlevingskans van onbeheerde bijenvolken aan de vaste wal ten opzichte van die op het eiland na de komst van de varroamijt. Het verschil wordt toegeschreven aan een grotere genetische verscheidenheid bij de vaste land bijen ten opzichte van de eiland bijen. Een aantal jaren geleden sprak ik het vermoeden uit

dat een grote verscheidenheid aan genetisch materiaal wellicht de vitaliteit van een bijenvolk vormt, het lijkt inderdaad een rol te spelen.

Wat u zeker niet moet doen

Hier in Gieten heb ik tweemaal last gehad met de burens. De politie kwam aan de deur om te vragen of ik bijen had. Ja dus. De burens hadden geklaagd, de bijen moesten weg. Afzwavelen dus, of dat niet anders kon. Als ik eens een paar volken naar Gieterveen bracht, dan zouden er hier minder zijn. Dat was goed (de overlast werd veroorzaakt omdat ik 's morgens geslingerde raten had teruggegeven. Hoewel de raten in de kast waren gedaan waren de bijen die dag helemaal gek, voortaan geslingerde raten altijd in de avond terug geven). De tweede klacht was vorig jaar. Telefoon vanuit het Gemeentehuis. Er was weer geklaagd. Oh ja? Kom maar kijken. Dat kwam ze niet direct uit, maar een paar dagen later was er wel iemand. Kom maar mee naar de stal. Waar zijn nu die bijen? Ja kijk, die zijn al een paar weken geleden naar het Veld gebracht! Maar ik weet wie er heeft geklaagd, dezelfde achterburens. Om overlast te voorkomen had ik een beukenhaag wel drie meter hoog laten groeien. Ze hadden daar te veel schaduw van en zonder mijn toestemming hebben ze mijn heg laten snoeien. En nu klagen ze over last van de bijen. De gemeente liet het hierbij. Overigens zeggen die burens geen nee als ik een potje honing kom brengen.

Het weer in april

Over de periode 1971-2000 bedroeg het gemiddelde aantal uren zonneschijn 158, de neerslag 45 millimeter en de gemiddelde maximumtemperatuur 12,9°C. In de afgelopen vijf jaren gedroeg het weer zich als volgt.

April maanden

Jaar	Zon	Uren	Neerslag (mm)	Max.temp °C
1997	zonnig		droog (30)	normaal
1998	zeer somber	(105)	zeer nat (101)	zacht (13,5)
1999	normaal		normaal	zacht (14,3)
2000	normaal		normaal	zeer zacht (14,8)
2001	somber		nat (75)	normaal

Geraadpleegd

Webster, T.C., F.V. Vorisek & E.M. Thacker. Do Feral Honey Bees carry traits for Varroa mite resistance? Atwood Research Facility, Land Grant Program, Kentucky State Univ. Frankfort. American Bee Journal 141(12): 895 (December 2001).

Hans Gerritsen, Varroa overpeinzing, Raat voor Imkers 23(2): 11 (september 2000), Ambrosiusgilde Rotterdam.

- Imkervereniging Zuidlaren e.o. Bijproat (oktober 2000) Wat u zeker niet moet doen.